

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek školskej inšpekcie

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v školskom roku 2011/2012 v SR

Komplexné inšpekcie sa vykonali v **159** základných školách, čo predstavuje **7,2 %** z celkového počtu základných škôl v SR. Z kontrolovaných subjektov bolo **147** štátnych, **2** súkromné a **10** cirkevných, **142** s vyučovacím jazykom slovenským, **13** s vyučovacím jazykom maďarským a **4** školy s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. Cieľom inšpekcií bolo zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania. Podklady na vyhodnotenie inšpekcií sa získavali kontrolou a analýzou pedagogickej a ďalšej dokumentácie, vyhodnotením zistení z hospitácií, rozborom získaných informácií z riadených rozhovorov s riaditeľmi škôl, s učiteľmi i so žiakmi, prehliadkou vnútorných i vonkajších priestorov subjektov. Zdrojom dôležitých poznatkov bolo vyhodnotenie dotazníkov zadaných riaditeľom škôl, pedagogickým zamestnancom a žiakom. S cieľom poskytnúť informácie o kvalite spracovania školských vzdelávacích programov sa vykonali aj tematické inšpekcie v **174** základných školách (ďalej ZŠ), čo predstavuje **7,9 %** z celkového počtu ZŠ v SR, z nich bolo **163** štátnych, **2** súkromné a **9** cirkevných. S vyučovacím jazykom slovenským bolo **161** škôl, s vyučovacím jazykom maďarským **11** a s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským **2** školy.

Riadenie školy

Výchova a vzdelávanie sa v **332** kontrolovaných subjektoch realizovali podľa vypracovaných **školských vzdelávacích programov** (ďalej ŠkVP), riaditeľ 1 školy¹ vzdelávací program pre primárne vzdelávanie nepredložil. Väčšina programov mala aktuálne a prehľadne spracovanú stanovenú štruktúru, obsahovala komplexnú charakteristiku školy s uvedením silných a slabých stránok získaných na základe vypracovanej SWOT analýzy a koncepčný zámer rozvoja. Vo viacerých dokumentoch (38 %) absentovalo uvedenie niektorých základných údajov (spôsob a podmienky ukončovania výchovy), vlastný profil absolventa, niekde výpovednú hodnotu a aktuálnosť znižovalo nezpracovanie či čiastočné rozpracovanie niektorej z dôležitých častí dokumentu (požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov, systém kontroly a hodnotenia žiakov alebo zamestnancov školy, organizačné formy a metódy vyučovania, podmienky výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami). Ojedinele obsahovali programy neaktuálne údaje o personálnych, priestorových a materiálno-technických podmienkach škôl. Niektoré dokumenty mali chaotické usporiadanie jednotlivých častí a vyskytli sa v nich aj nedostatky v používaní odbornej terminológie. Vlastné ciele škôl boli orientované na poskytovanie kvalitného základného vzdelania podporujúceho komplexné rozvíjanie kľúčových spôsobilostí a na podporovanie celostného rozvoja osobnosti žiakov. Zadefinované ciele boli prevažne splniteľné a zodpovedali reálnym podmienkam a zameraniu škôl. Úroveň vypracovania ŠkVP umožňovala realizovať výchovu a vzdelávanie v 87 % subjektoch v súlade s princípmi i cieľmi výchovy a vzdelávania ustanovenými školským zákonom. Negatívny dopad na plnenie povinného obsahu a rozsahu výchovy a vzdelávania žiakov mali v 13 % škôl absencia ŠkVP, nevypracovanie učebných plánov, učebných osnov všetkých alebo niektorých predmetov, nezpracovanie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím vzdelávaných v bežných alebo v špeciálnych triedach. Súčasťou väčšiny ŠkVP boli vypracované **učebné plány** pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie, ktoré akceptovali rámcové učebné plány štátnych vzdelávacích programov. Ich spracovanie v 26 % škôl patrilo k slabým stránkam programov. Niekde nevypracovali učebný plán, absentovalo zapracovanie poznámok z rámcového učebného plánu alebo definovanie vlastných poznámok,

---

¹ ZŠ – Alapiskola, Ul. Hlavná 233, Pribeník

ktorými si školy stanovujú pravidlá organizácie výučby. Pri zostavovaní učebných plánov nedodržiali celkovú týždennú časovú dotáciu v povinnej a voliteľnej časti, chýbal rozpis časovej dotácie pre 9. ročník, neakceptovali zaradenie vyučovacích predmetov do vzdelávacích oblastí alebo nesprávne uvádzali názvy predmetov. Voliteľné hodiny boli využité prevažne na posilnenie povinných vyučovacích predmetov a na zavedenie nových predmetov v súlade s profiláciou škôl a s ich personálnym a s materiálnym zabezpečením. Ojedinele počet hodín nekorešpondoval s počtom stanoveným rámcovým učebným plánom. Kvalita vypracovania **učebných osnov** bola na rozdielnej úrovni. Závažné nedostatky sa vyskytli v 33 % škôl. Nemali vypracované učebné osnovy všetkých alebo niektorých predmetov pre primárne či nižšie stredné vzdelávanie, nevypracovali učebné osnovy pre začlenených žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, nerozpracovali učebné osnovy najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom. V učebných osnovách absentovali obsahové a výkonové požiadavky, nebol určený počet hodín pre jednotlivé tematické celky alebo uvedená téma a výkonové požiadavky boli v rozpore so vzdelávacím štandardom. V školách neplnili obsah a nedodržiali rozsah vzdelávania v jednotlivých vyučovacích predmetoch, ktoré stanovujú vzdelávacie štandardy príslušného štátneho vzdelávacieho programu. Prierezové témy učitelia komplexne vypracovali a integrovali do učebných osnov obsahovo príbuzných predmetov. V niektorých ŠkVP (25 %) bolo ich zapracovanie len formálne deklarované, do učebných osnov neboli implementované alebo chýbalo určenie spôsobu ich realizácie. V časti **podmienky výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami** (ďalej ŠVVP) boli v 86 % programoch podrobne popísané zásady, postupy a uplatňované metódy a formy práce. Začlenení žiaci mali vypracované individuálne výchovno-vzdelávacie programy (ďalej IVVP) a dokumentáciu vedenú v súlade s právnymi normami. Výrazné nedostatky vo vzdelávaní žiakov s mentálnym postihnutím sa vyskytli najmä v kontrolovaných školách Nitrianskeho, Trenčianskeho, Prešovského a Košického kraja.² Pre týchto žiakov nevytvorili vhodné podmienky výchovy a vzdelávania prostredníctvom rozpracovania štátnych vzdelávacích programov určených pre žiakov so ŠVVP v ŠkVP alebo prostredníctvom individuálnych vzdelávacích programov. ŠkVP prerokovali v pedagogických radách a radách škôl, oboznámili s nimi zákonných zástupcov žiakov. Verejnosti ich sprístupnili na svojich webových stránkach, vo vstupných priestoroch školy. Povinnosť prerokovať školský vzdelávací program nerešpektovalo 7 % škôl, z nich v jednom subjekte nebola rada školy zriadená a povinnosť zverejniť ho nesplnilo 12 % subjektov.

Na základe vyhodnotených zistení možno konštatovať, že v 2,4 % škôl, čo predstavuje 8 subjektov³ vypracovali školské vzdelávacie programy na nevyhovujúcej úrovni a v 8 % (27 škôl) na málo vyhovujúcej úrovni.

Pedagogické riadenie

Stav a úroveň pedagogického riadenia sa kontrolovali v 159 základných školách. Vypracované a pedagogickou radou prerokované aktuálne **vnútorné predpisy, pokyny a usmernenia** v 84 % subjektoch komplexným spôsobom stanovovali metódy, prostriedky, formy a postupy realizovania výchovy a vzdelávania. V takmer polovici škôl (43 %) pri vedení **pedagogickej dokumentácie** vykonávali nepovolené opravy, nevedli katalógové listy na tlačivách podľa vzorov schválených a zverejnených ministerstvom školstva, dokumentácia začlenených žiakov bola nekompletná, do triednych výkazov alebo do katalógových listov nezaznamenávali výchovné opatrenia, nezdôvodňovali znížené známky zo správania, nezapisovali poznámky o vzdelávaní žiakov podľa

² V Košickom kraji boli v 1 subjekte vzdelávaní podľa učebných osnov pre žiakov s mentálnym postihnutím 3 žiaci s diagnózou hraničné pásmo mentálnej retardácie, 1 žiak s diagnostikovanou poruchou správania a 1 žiak bez stanovenia diagnózy (ZŠ, Seňa 507). V neplnoorganizovanej škole sa v špeciálnej triede vzdelávali žiaci 2. 3. 5. a 6. ročníka (ZŠ s VJM-Magyar Tanítási Nyelvu Alapiskola AlsóLánc, Nižný Lánec 54).

³ ZŠ – Alapiskola, Ul. Hlavná 233, Pribeník; ZŠ, Hlavná 120, Pohronský Ruskov; ZŠ K. Strmeňa, Komenského 8, Palárikovo; ZŠ s MŠ, Novozámocká 129, Nitra; ZŠ, Starohorská 8, Dulovce; ZŠ, Haniska 290, Haniska; Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica; ZŠ s MŠ, Cigel' 276

IVVP, absentovali v nich zápisy o konaní komisionálnych skúšok a chýbali predpísané prílohy k protokolom o komisionálnych skúškach. Ojedinele v školách s vyučovacím jazykom maďarským viedli triedne knihy len v štátnom jazyku. Výskyt obsahových, vecných a administratívnych nedostatkov v dokumentácii súvisel s ich formálnou a nepravidelnou kontrolou. Výkon štátnej správy v 1. stupni v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej alebo cirkevnej škole sa realizovali prevažne v súlade s platnými právnymi predpismi. Nedostatky sa zistili v 32 % škôl, v ktorých riaditelia buď nevydali **rozhodnutia** alebo vo vydaných rozhodnutiach neuviedli všetky podstatné skutočnosti, na základe ktorých bolo rozhodnutie vydané. V niektorých sa vyskytli vecné nedostatky vo výrokovej časti (nesprávna citácia všeobecne záväzných právnych predpisov, nesprávne uvedený paragraf, odsek alebo písmeno, v štátnych školách neuvedený zákon o správnom konaní), chýbalo alebo bolo nesprávne formulované odôvodnenie či poučenie. **Odbornosť** vyučovania bola v školách zabezpečená na 85 %. Riaditelia v 13 % škôl nezabezpečili zodpovedajúcu odbornosť vyučovania. Neodborne boli odučené najmä predmety informatická výchova a prvý cudzí jazyk, svet práce, informatika, občianska náuka, technika, technická výchova, hudobná výchova. Vo viacerých špeciálnych triedach pre žiakov s mentálnym postihnutím nevyučovali špeciálni pedagógovia. Takmer všetky kontrolované subjekty mali konštituované **poradné orgány**. Zasadania pedagogických rád sa realizovali v súlade so schválenými rokovacími poriadkami. Práca metodických orgánov v 84 % škôl sa zameriavala na analýzu a hodnotenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov, na odovzdávanie informácií zo vzdelávacích aktivít, na realizovanie otvorených vyučovacích hodín a vzájomných hospitácií. Formálna činnosť metodických orgánov pretrvávala v 16 % subjektov. Zápisnice z ich zasadaní obsahovali najmä informácie o organizácii aktivít, súťaží, projektov. Menej sa venovali rozborom výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov a uskutočnené analýzy boli zväčša v rovine konštatovania bez navrhnutých postupov zlepšovania.

Vnútorň systém hodnotenia a klasifikácie žiakov mala väčšina škôl vypracovaný, prerokovaný v pedagogickej rade i v metodických orgánoch a schválený riaditeľom školy (94 %). Bol súčasťou školského vzdelávacieho programu. Obsahoval všeobecné pravidlá a kritériá hodnotenia jednotlivých predmetov, systém bodového a percentuálneho hodnotenia písomných prác. V prípade mimoriadneho zhoršenia prospechu alebo správania sa žiaka preukázateľným spôsobom o vzniknutej situácii informovali jeho zákonných zástupcov. V niektorých subjektoch (11 %) mali dokumenty vypracované formálne, s odvolaním sa na metodický pokyn na hodnotenie žiakov ZŠ alebo bol doslovne prevzatý zo vzorových vzdelávacích programov. Absentovali v nich vlastné spôsoby a kritériá hodnotenia žiakov, ich ústnych odpovedí, písomných prác, diktátov, projektov, praktických aktivít a laboratórnych prác. Nedostatky sa vyskytli aj v dodržiavaní stanovených pokynov na hodnotenie v súlade s platným metodickým pokynom. Učitelia používali nepovolené stupne klasifikácie, nedodržali termín oznámenia výsledkov hodnotenia kontrolných písomných prác, nevedli evidenciu o každom hodnotení žiaka. Riaditelia 93 % škôl mali vypracovaný **systém kontroly a hodnotenia pedagogických a odborných zamestnancov**. Bol zameraný na monitorovanie výchovno-vzdelávacej činnosti učiteľov a výsledkov mimoškolskej činnosti, na kontrolu vedenia pedagogickej dokumentácie, na dodržiavanie vnútorných predpisov, pokynov a usmernení. Zistenia z kontrolnej činnosti vyhodnocovali v 69 % škôl podľa vypracovaných kritérií. V tretine subjektov pretrvával benevolentný prístup ku kontrolnej činnosti, výsledky neboli dôsledne analyzované, často nedostatky nepomenovali, nevyvodili opatrenia smerujúce k ich odstráneniu a následne ku skvalitneniu edukačného procesu. K najslabšej stránke kontrolného systému patrila spätná kontrola odstránenie negatívnych zistení.

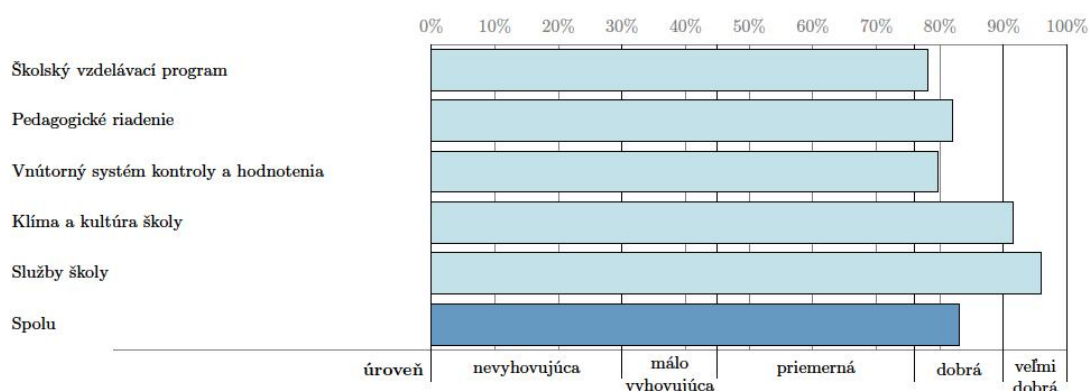
Organizovaním kultúrnych a športových podujatí sa v mestách i v obciach stali školy neodmysliteľnou súčasťou ich kultúrneho a spoločenského života. Štátne subjekty sa angažovali v realizácii ekologických, environmentálnych projektoch a v projektoch zameraných na modernizáciu vzdelávacieho procesu. Zapájali jednotlivcov i celé triedy do predmetových olympiád a súťaží, i do riešenia projektových úloh. Aktivity škôl smerovali aj k spolupráci s inými

výchovno-vzdelávacími organizáciami. Žiaci sa nezištne zúčastňovali na charitatívnych zbierkach a aktivitách na podporu handicapovaných a zdravotne znevýhodnených ľudí. Cirkevné školy venovali viac pozornosti oblasti sociálnej a duchovnej, v ktorých mohli prezentovať svoje humanitárne a náboženské postoje. Mimoškolské aktivity nevyvíjalo 11 % subjektov. Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej SZP) sa do záujmovej činnosti najmä v Košickom a v Prešovskom kraji nezapájali, v 1 škole sa pokúsili pasivitu jednotlivcov vyriešiť realizáciou projektu zameraného na inklúziu rómskych komúní. Z dotazníkov zadaných pedagogickým zamestnancom vyplynulo, že v kolektívoch prevládali dobré vzťahy. **Klíma a kultúra** prevažnej väčšiny subjektov boli pozitívne hodnotené. Poskytovali žiakom podnetné sociálno-emočné prostredie, pocit istoty, bezpečia a ochrany, čo v dotazníkoch potvrdila viac ako polovica z opýtaných respondentov. Vyskytli sa aj školy (4 %), v ktorých pôsobili vnútorné i vonkajšie priestory nepodnetne a neesteticky. Kontrolované subjekty zabezpečovali **služby** pre žiakov a ich zákonných zástupcov na primeranej úrovni. Systém výchovného poradenstva bol v 94 % kontrolovaných subjektoch funkčný. Ustanovení výchovní poradcovia poskytovali poradenské služby všetkým žiakom školy a ich zákonným zástupcom. Pre žiakov so ŠVVP zabezpečovali diagnostiku, psychologické a iné odborné služby. Aktivity realizovali v súčinnosti s poradenskými centrami, spolupracovali so zriaďovateľmi, s oddeleniami práce, sociálnych vecí a rodiny, so zdravotníckymi zariadeniami a s políciou. V 6 % subjektoch bolo výchovné poradenstvo nefunkčné, formálne.

Na základe spracovania a vyhodnotenia všetkých príslušných zistení sa 2 školách vyskytli závažné nedostatky, ktorých riadenie bolo na málo vyhovujúcej úrovni.⁴

Riadenie školy bolo v školách na dobrej úrovni (graf č. 1).

Graf. č. 1 Riadenie školy

Podmienky výchovy a vzdelávania

Personálne podmienky boli v kontrolovaných subjektoch vyhovujúce. Vedúci zamestnanci 93 % škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Podmienky nespĺňalo 10 riaditeľov škôl a 9 zástupcov riaditeľa, ktorí prevažne neabsolvovali prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov alebo nevykonali prvú atestáciu. V cirkevnej škole riaditeľ školy nemal odbornú a pedagogickú spôsobilosť požadovanú pre príslušný druh a typ školy, nevykonával prvú atestáciu a rovnako podmienky na výkon riadiacej funkcie nespĺňali ani zástupkyne pre 1. a 2. stupeň.⁵ V súkromnej škole bol riaditeľ školy súčasne zriaďovateľ a nevykonával vyučovaciu povinnosť v zmysle platných právnych noriem.⁶ Manažmenty škôl vytvárali priestor

⁴ Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica; ZŠ s MŠ, Cigel' 276

⁵ CZŠ Narnia, Beňadická 38, Bratislava

⁶ Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica

a podmienky na ďalšie vzdelávanie pedagógov a zároveň koordinovali jeho výber i zameranie. Vypracované ročné plány kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov vychádzali zo situačnej analýzy, zo stanovených výchovno-vzdelávacích cieľov, z požiadaviek a z potrieb ich profesijného rastu. Učitelia preferovali najmä vzdelávanie, ktorým si dopĺňali odborné poznatky v oblasti modernizácie vzdelávacieho procesu, v IKT a v cudzích jazykoch. Na internom vzdelávaní zamestnancov sa podieľali svojou činnosťou aj metodické orgány v 60 % škôl, ktoré podnecovali učiteľov k vzájomnému odovzdávaniu si informácií zo vzdelávacích aktivít a realizovali otvorené hodiny. V niektorých subjektoch riadiaci zamestnanci odborný rast pedagógov nepodporovali, v 5 % škôl plány kontinuálneho vzdelávania nepredložili, alebo predložené plány nezodpovedali vytyčeným zámerom a cieľom.

Primerané vnútorné a vonkajšie **priestorové podmienky** umožňovali v 89 % škôl realizovať strategické zámery stanovené v školských programoch. Záujem zriaďovateľov o zlepšenie podmienok pre vzdelávanie a výchovu žiakov vzrastal, čo sa prejavilo realizovaním rozsiahlych stavebných rekonštrukcií školských budov, zriaďovaním učební IKT, multimediálnych, jazykových i odborných učební, školských kuchyniek a dielní. Primerané pracovné podmienky sa vytvárali aj pre prácu a oddych pedagogických zamestnancov. Vyučovanie v odborných učebniach sa riadilo podľa vypracovaných rozvrhov hodín a v súlade s prevádzkovými poriadkami, ktoré vydali riaditelia škôl. Vybudovanie učiteľských a žiackych knižníc, prípadne čitateľských kútikov napriek tomu, že niekde slúžili iba na vypožičiavanie kníh, bolo prínosom pre rozvoj čitateľských zručností žiakov. Viaceré subjekty disponovali neštandardným vybavením, napríklad posilňovňou, saunou, relaxačnou miestnosťou, pohybovým štúdiom, čajovňou, priestormi pre vodoliečbu. Vonkajšie priestory tvorili zväčša multifunkčné ihriská, sektory pre skok do diaľky, ihriská pre loptové hry (plážový volejbal) a bežecká dráha. Niektoré neplnoorganizované školy však nemali vybudované telocvične, žiaci cvičili na chodbách vybavených náradím. V Banskobystrickom kraji vo väčšine z kontrolovaných subjektov neboli pre školské kluby detí vyčlenené samostatné priestory. V Košickom kraji v 7 školách chýbali odborné učebne, kabinety, telocvične, knižnice, priestory na trávenie prestávok i priestrannejší športový areál. Bezpečnosť a zdravie žiakov i učiteľov v 1 z nich ohrozovali plesnivé a zatečené steny i poškodená podlaha v telocvični. V 3 školách (1 Košický, 2 Prešovský kraj) zaviedli dvojzmenné vyučovanie z dôvodu vysokého počtu žiakov a nedostatočných priestorových podmienok. Bezbariérové úpravy – prístupové plošiny, výťahy, upravené učebné priestory a sociálne zariadenia vybudovali v 30 % zo sledovaných subjektov.

Dostatok učební mala sotva polovica z kontrolovaných subjektov (47 %), chýbali učebnice pre 4. a 8. ročník a pre 3., 5. a 6. ročník učebnice výchovných predmetov. Vybavenosť kabinetov učebnými i kompenzačnými pomôckami bola prevažne štandardná, nedostatok novších a modernejších mali zväčša v neplnoorganizovaných školách. Napriek dobrým, niekde nadštandardným **materiálno-technickým podmienkam**⁷ sa vo väčšine subjektov (88 %) v priebehu komplexných inšpekcí didaktická technika, vrátane IKT nevyužívali. Rozvíjanie spôsobilostí v oblasti IKT podporovali najmä učitelia informatiky/informatickej výchovy alebo učitelia či vychovávatelia v záujmových útvaroch. Rozvíjanie digitálnej gramotnosti aktívnou činnosťou samotných žiakov počas vyučovania preukázali len pedagógovia 4 subjektov.

Riaditelia škôl zabezpečovali vhodné **podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia** žiakov a pedagogických zamestnancov. Vydali školské poriadky, ktoré prerokovali s orgánmi školskej samosprávy a v pedagogických radách. Na začiatku školského roka s nimi preukázateľným spôsobom oboznámili žiakov a ich zákonných zástupcov. Zverejnené boli v triedach, vo vstupných priestoroch alebo na školských webových sídlach. V 13 % školských poriadkov absentovali náležitosti a požiadavky obsiahnuté v príslušných ustanoveniach školského zákona. Povinnosť

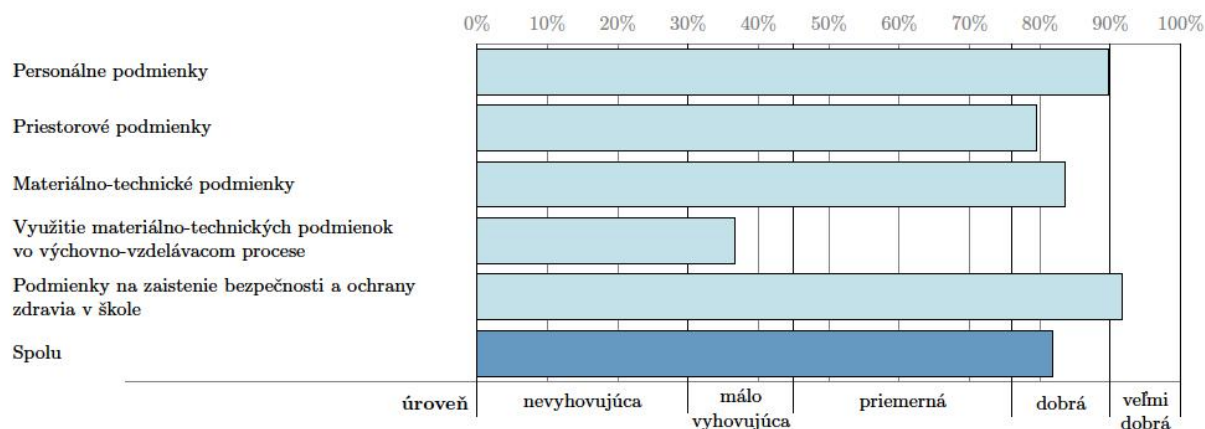
---

⁷ odborné učebne IKT, primeraný počet počítačov, internet a prístup k nemu pre žiakov aj pre učiteľov počas vyučovania i počas záujmovej činnosti, interaktívne tabule, projektová didaktická technika, počítačové jednotky s televízorom v triedach, výukové programy

vydať školský poriadok nespĺnili riaditelia 19 subjektov. Preventívno-výchovné programy v rámci národných programov a povinnosti z nich vyplývajúce boli zapracované v plánoch práce, v plánoch činnosti metodických orgánov, výchovných poradcov a koordinátorov prevencie. V školách realizovali monitoring zameraný na prevenciu a odhaľovanie negatívnych prejavov v správaní žiakov, aby včasne odhalili a eliminovali ich výskyt. Žiacke školské rady boli konštituované v 47 plnoorganizovaných školách a zväčša aj aktívne pracovali. Z vyjadrení riaditeľov škôl vyplynulo, že rešpektovali názory členov žiackych rád a ich konštruktívne návrhy realizovali. Organizácia výchovno-vzdelávacieho procesu spĺňala základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov a pedagogických zamestnancov. Dĺžku a sled vyučovacích hodín, organizáciu prestávok alebo stanovený počet žiakov v špeciálnych triedach, delenie tried na skupiny nedodržali v 11 % škôl. V 5 plnoorganizovaných školách prebiehala výchova a vzdelávanie žiakov 1. lebo 2. stupňa v triedach so spojenými ročníkmi (Prešovský kraj) a v neplnoorganizovanej škole s 1. – 4. ročníkom bol zriadený aj 5. ročník (Trnavský kraj). V príslušnej dokumentácii týkajúcej sa organizovania výletov, škôl v prírode, exkurzií, plaveckých a lyžiarskych kurzov chýbal v 7 % subjektov v súlade s platnou právnou normou informovaný súhlas zákonných zástupcov žiakov. Povinnosť viesť evidenciu školských úrazov nerešpektovali 4 % subjektov. Dodržiavanie pitného režimu v priebehu celého vyučovacieho dňa zabezpečovali v školách prístupom k pitnej vode v každej triede (v Košickom kraji v 2 subjektoch nebola pitná voda zavedená), zriadením školských bufetov či automatov s mliekom alebo s ovocnými džúsami.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na dobrej úrovni (graf č. 2).

Graf. č. 2 Podmienky výchovy a vzdelávania

Priebeh a výsledky výchovy a vzdelávania

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa boli sledované hospitáciami celkovo na **5 025** vyučovacích hodinách. Kontrolované školy navštevovalo **31 739** žiakov, z nich bolo 2 993 žiakov so ŠVVP, z toho 2 284 so zdravotným znevýhodnením (ďalej ZZ), 665 zo SZP a 213 nadaných žiakov. Formou integrácie alebo inklúzie sa v bežných triedach vzdelávalo 1 743 žiakov so ŠVVP. Pre 541 žiakov so ZZ bolo v školách zriadených 54 špeciálnych tried, pre 251 nadaných žiakov 21 tried a v 15 triedach nultého ročníka sa vzdelávalo 169 žiakov zo SZP. V 6 školách vytvorili na 2. stupni špecializované triedy pre 111 žiakov, ktorí z výchovno-vzdelávacieho hľadiska potrebovali kompenzačný alebo rozvojový program. Formou individuálneho vzdelávania žiakov 1. stupňa sa vzdelávali 4 jedinci. Oddelenia školských klubov detí navštevovalo 7 832 žiakov, z nich bolo len 93 žiakov zo SZP.

V **0. – 4. ročníku** sa sledovali stav a úroveň vyučovania učiteľom a učenie sa žiakov na **2 187** vyučovacích hodinách. V nultom ročníku sa vykonalo 30 hospitácií v predmetoch *rozvoj*

komunikačných schopností, rozvoj grafomotorických zručností a výtvarná výchova, zmyslová výchova a základy matematických predstáv, hudobno-pohybová výchova. V 1. – 4. ročníku sa vykonalo 2 157 hospitácií v predmetoch vzdelávacích oblastí **jazyk a komunikácia** (slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, anglický a nemecký jazyk); **matematika a práca s informáciami** (matematika a informatická výchova); **príroda a spoločnosť** (prírodoveda a vlastiveda); **umenie a kultúra** (hudobná a výtvarná výchova); **zdravie a pohyb** (telesná výchova).

Vyučovacie hodiny sa vyznačovali priateľskou atmosférou, pozitívnym povzbudzujúcim a motivujúcim verbálnym hodnotením žiackych výsledkov, citlivou korekciou chýb a primeraným prístupom k jednotlivcom. Učitelia zrozumiteľne formulovali ciele vyučovania v súlade s požiadavkami na vedomosti a zručnosti vzdelávacieho štandardu. Zväčša špecifikovali očakávané výsledky učenia sa, len ojedinele na niektorých hodinách neposkytli dostatočné informácie o obsahu vyučovania, cieľoch či vyučovacích postupoch. Priebežnú spätnú väzbu realizovali vhodne zaradenými hrovými formami. Žiakom so ŠVVP poskytovali individuálny prístup, zadávali úlohy a činnosti s odlišnou náročnosťou, rešpektovali ich rozdielne učebné možnosti a pracovné tempo, zväčša im umožnili využívať primerané kompenzačné pomôcky. Pri vzdelávaní žiakov z málo podnetného rodinného prostredia v nultom ročníku pomáhal jednotlivcom, ktorí slabo komunikovali v materskom a rovnako v slovenskom jazyku, asistent učiteľa. Nové učivo bolo prezentované s dôrazom na vytváranie správnych predstáv s pomocou rozmanitých, názorných i manipulačných učebných pomôcok. Audiovizuálnu techniku uplatňovali vyučujúci len na polovici zo sledovaných hodín, najmenej vo vyučovaní maďarského a slovenského jazyka a literatúry a najefektívnejšie na hodinách cudzích jazykov (80 %), kde využívali CD prehrávač, dataprojektor, výukový program, interaktívnu tabuľu, notebook. Pri sprístupňovaní nových poznatkov kládli dôraz na veku primeranosť, na zrozumiteľnosť, dodržiavali zásadu postupnosti a názornosti. Žiakov motivovali k učeniu a aktualizácii učiva uplatňovaním medzipredmetových vzťahov, vhodne zaraďovali učivo prierezových tém.

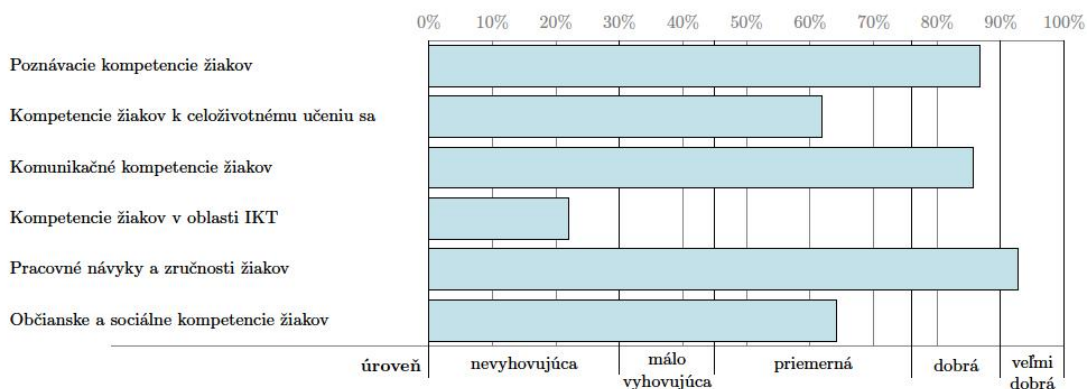
Rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií bolo podporované vytváraním správnych predstáv, vedením žiakov k aktívnemu využívaniu osvojených pojmov, postupov, algoritmov. Väčšina zadávaných úloh a činností bola zameraná na rozvoj nižších myšlienkových operácií. Dynamické a pútavé boli vyučovacie hodiny počas ktorých prebiehalo vyučovanie formou zážitkového učenia alebo formou hrových aktivít, didaktických hier, situačných scénok. Uplatnené metódy však neposúvali ťažisko výchovno-vzdelávacej práce k rozvíjaniu tvorivého potenciálu žiakov. Primerané pracovné prostredie vytvorené v nižších ročníkoch umožňovalo jednotlivcom prejavovať prirodzený záujem o učenie, spontánnosť pri riešení úloh viac zameraných na praktické využívanie nadobudnutých zručností. Viacerí jedinci sa aktívne podieľali na vlastnom poznávaní, neboli len pasívnymi príjemcami informácií. Pomerne málo z nich však dokázalo zadané úlohy samostatne riešiť, potrebovali pomoc vyučujúceho či asistenta učiteľa. Rozvoj **kompetencií k celoživotnému učeniu sa** bolo málo nápadité a nie vždy efektívne. Výkony a prejavy žiakov hodnotili vyučujúci väčšinou priebežne verbálne, využívali pochvalu, ktorou motivovali jednotlivcov k napredovaniu v učení. Menej uplatňovali hodnotenie klasifikáciou či slovné hodnotenie. Len ojedinele využívali aj portfólio ako jednu z možností objektívneho hodnotenia žiackych výkonov. Na viac ako polovici hodín cieľovými otázkami aktivizovali jednotlivcov k sebahodnoteniu, umožnili im hodnotiť úroveň svojho čítania, správnosť vyriešenia úlohy. Viacerí dokázali primerane veku posúdiť svoje výkony, uvedomiť si chybu, identifikovať jej príčinu a opraviť ju. **Komunikačné kompetencie** boli v edukačnom procese rozvíjané sústavným podnecovaním žiakov k aktívnemu ústnemu vyjadrovaniu, k tvorbe dialógov s jednoduchými otázkami a odpoveďami, k diskusii, k prezentácii výsledkov riešení zadaných úloh, rovnako podnecovaním k práci so súvislým i nesúvislým textom, k čítaniu a počúvaniu s porozumením. Utváranie širšieho porozumenia sa realizovalo vyhľadávaním hlavnej myšlienky, dotváraním textu, jeho reprodukciou, dramatizáciou, triedením a zdôvodňovaním sledovaných javov. Na takmer

štvrtine zo sledovaných hodín sa nedokázali žiaci súvisle vyjadrovať, ich odpovede boli neucelené často jednoslovné a zväčša iba s pomocou dokázali zdôvodniť správnosť použitých postupov. Niektorí jedinci neprejavovali o osvojovanie poznatkov záujem, pokyny pedagógov však rešpektovali. **Rozvíjanie digitálnej gramotnosti** patrilo k výrazne slabým stránkam vyučovacieho procesu a v nultom ročníku úplne absentovalo. Vnímať a chápať nové poznatky vo vzájomnej súvislosti s už skôr osvojenými a vytvárať si správne predstavy o danom jave pomáhali žiakom na vyučovacích predmetoch zväčša účelne využité obrazové a textové pomôcky, nie didaktická technika a IKT. Učitelia len ojedinele na 22 % hodín uplatňovali aktívnu prácu žiakov s notebookom, s interaktívnou tabuľou, s výukovými programami. Väčšinou zadávali domáce úlohy alebo jednotlivcom projektové úlohy na získanie informácií z internetových stránok. Rozvoj kompetencií v tejto oblasti bol zabezpečený na hodinách informatickej výchovy ich aktívnou prácou s grafickým editorom, e-mailovou poštou a internetovým prehľadávačom. Na sledovaných hodinách podporovali vyučujúci rozvoj **praktických návykov a zručností** neustálym nabádaním a smerovaním žiakov k dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia a životného prostredia, k spracovaniu a k dokončeniu zadaných úloh v dohodnutom čase a v požadovanej kvalite, k uplatňovaniu hygienických a správnych sociálnych návykov. Žiaci zapájali do realizovaných činností so skutočnými predmetmi všetky zmysly, dokázali sa primerane sústrediť, prejavovali záujem o získavanie nových manuálnych zručností. Učiteľmi boli usmerňovaní k účelnému využívaniu učebných pomôcok a pracovných materiálov. Prácu pedagógov v nultom ročníku sťažovalo, najmä riešenie výchovných problémov s jedincami, ktorí nemali osvojené základné hygienické a sociálne návyky, ich domáca príprava na vyučovanie bola nedostatočná, nenesli si cvičebné úbory na hodiny telesnej výchovy či potrebný materiál na výtvarnú výchovu, pracovné vyučovanie. Prijemná atmosféra väčšiny vyučovacích hodín, uplatňovanie povzbudzujúceho verbálneho hodnotenia umožňovali jednotlivcom prejavovať emocionálnu, prirodzený záujem o učenie, spontánnosť. Ciele vyučovacích hodín, témy preberaného učiva poskytovali dostatočný priestor na prezentovanie hodnotových postojov. Učitelia tieto možnosti využívali a zväčša podnecovali žiakov vyjadrovať sa k aktuálnym témam. Prevažne však išlo o proces náhodný, nepremyslený, ktorý často nespĺňal pôvodný výchovno-vzdelávací zámer **rozvíjať občianske a sociálne kompetencie**. Prezentovať svoje postoje a názory prevažne v environmentálnej oblasti dokázali iba niektorí na hodinách jazykového vyučovania, prírodovedy i vlastivedy. Vyučujúci prevažne zaraďovali do vyučovacích hodín kooperatívne formy práce. Pri práci žiakov vo viacčlenných skupinách bol viditeľný nesúlad či ich neznalosť kooperovať a hodnotiť výsledky skupiny. Preferovanie frontálnej, spoločnej činnosti alebo samostatnej práce pred tímovou prácou sa prejavilo v neznalosti pravidiel a v nechote niektorých jedincov vzájomne spolupracovať. Vyskytli sa aj vyučovacie hodiny, na ktorých pracovali kultivovane a vzájomne sa rešpektovali. Práca vo dvojiciach či v trojiciach najmä na hodinách v nultom ročníku napomáhala žiakom odbúravať pocity ustráchanosti a menejcennosti.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov v 0. – 4. ročníku boli na priemernej úrovni (graf č. 3).

Graf č. 3 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov v primárnom vzdelávaní

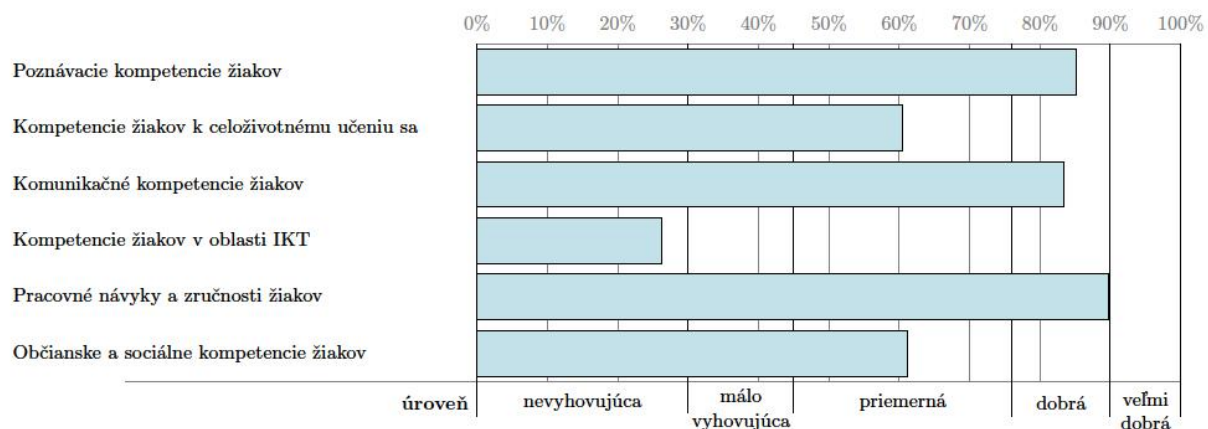
V 5. – 9. ročníku sa sledovali stav a úroveň vyučovania učiteľom a učenie sa žiakov na 2 838 vyučovacích hodinách predmetov vzdelávacích oblastí: **jazyk a komunikácia** (slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, anglický, nemecký, francúzsky a ruský jazyk); **matematika a práca s informáciami** (matematika a informatická výchova); **človek a príroda** (fyzika, chémia, biológia); **človek a spoločnosť** (občianska náuka, dejepis, geografia); **človek a hodnoty** (etická výchova, náboženstvo); **umenie a kultúra** (hudobná a výtvarná výchova, výchova umením); **zdravie a pohyb** (telesná a športová výchova).

Vyučovací proces sa vyznačoval pozitívnou pracovnou atmosférou a otvoreným, priateľským prístupom učiteľov k žiakom. Učitelia prevažne zrozumiteľne formulovali výchovno-vzdelávacie ciele, oboznamovali žiakov s očakávanými výstupmi a priebežne kontrolovali plnenie stanovených cieľov. Prostredníctvom stimulujúcich otázok, zaujímavých a tvorivých úloh overovali úroveň osvojenia učiva, systematicky verifikovali porozumenie a aktívne počúvanie. Zohľadňovali osobité vzdelávacie potreby žiakov so ŠVVP, rešpektovali najmä ich pomalšie pracovné tempo, uplatňovali predĺžený výklad, individuálny prístup. Malú pozornosť venovali rozdielnym vzdelávacím schopnostiam a zručnostiam intaktných žiakov a rovnako neprispôbovali zadania úloh rozdielnym učebným štýlom jednotlivcov. Prevažne im zadávali činnosti a úlohy rovnakého typu a obťažnosti. Názornosť vyučovania bola len ojedinele podporovaná využívaním didaktickej techniky. Audiovizuálnu techniku uplatňovali najmä na hodinách cudzieho jazyka. Zabezpečením dostatočnej rôznorodosti v rámci výkladu a precvičovania učiva učitelia premyslene rozvíjali **poznávacie a učebné kompetencie**. Poznatky sprístupňovali zrozumiteľným spôsobom, cielene zdôrazňovali význam preberaného učiva pre praktický život. Zadávané úlohy a činnosti boli zamerané na zapamätanie, pochopenie, aplikáciu vedomostí a v rovnakej miere boli zastúpené aj problémové i tvorivé úlohy. Pri ich riešení sa kládol dôraz najmä na analyzovanie, usudzovanie a vysvetľovanie vzájomných vzťahov medzi sledovanými javmi. Pedagógovia podporovali žiacku originalitu, duchaplnosť riešení. Do učiva vhodne implementovali poznatky z iných vzdelávacích oblastí a učivo obsahovo príbuzných prierezových tém. Pri sprístupňovaní nového učiva zapájali jednotlivcov do praktických činností, pri ktorých účelne využívali rozmanité učebné a kompenzačné pomôcky, realizovali demonštračné a frontálne pokusy. Žiaci mali na väčšine hodín možnosť v dostatočnom rozsahu a variabilnosti využívať, spracovávať a vyhľadávať informácie z rôznych textových i obrazových zdrojov. Oblasť rozvoja **kompetencií k celoživotnému učeniu sa** patrila k slabším stránkam vyučovania. Úroveň a stav osvojenia nových poznatkov overovali vyučujúci najčastejšie frontálne riadeným rozhovorom, zadávaním samostatnej práce, testu, niekde aj zadaním skupinovej práce. Výkony žiakov a ich aktivitu hodnotili priebežne pochvalou a povzbudzovaním k zlepšeniu. Niekedy museli uplatniť napomenutie alebo pokarhanie, najmä ak bolo zjavné, že

niektorí jedinci zámerne prejavovali snahu rušiť vyučovací proces. Nesprávne odpovede taktne opravovali a viedli žiakov k hľadaniu príčiny vzniku chýb. Výsledky činnosti ojedinele hodnotili klasifikáciou. Len na 40 % hodín vytvorili jednotlivcom priestor na vlastnú sebareflexiu a ešte menej priestoru vyčlenili v procese na hodnotenie výkonov a práce spolužiakov, často aj z dôvodu menej efektívneho časového rozvrhnutia vyučovacej hodiny. Žiaci, ktorí si uvedomovali potrebu autonómneho učenia sa, dokázali primerane posúdiť a zdôvodniť náročnosť zadaní, činností alebo posúdiť úroveň svojich vedomostí prostredníctvom slovných vyjadrení, ojedinele podľa iných stanovených pravidiel hodnotenia. Schopnosti a zručnosti **súvisiace s komunikačnými spôsobilosťami** boli v procese výchovy a vzdelávania cielene rozvíjané. Učitelia viedli žiakov k výstižnému ústnemu prejavu a pri písomnom prejave sa zamerali aj na zdôvodňovanie jeho správnosti. Rozvoj čitateľských zručností efektívne podporovali prácou so súvislým i nesúvislým, odborným i literárnym textom, jeho analýzou, reprodukciou i dramatizáciou. Väčšina žiakov preukázala zručnosti pri samostatnej práci s textom, pri tvorbe osnovy, alebo pri dotváraní obsahu textu, vedeli sa orientovať v tabuľkách a v grafoch, vzájomne komunikovať, klásť otázky. Osvojené poznatky preukazovali kultivovane, správne používali odbornú terminológiu predmetu. Na hodinách jazykového vyučovania bolo badateľné, že viacerí jednotlivci nemali osvojenú požadovanú slovnú zásobu a často museli ich odpovede doplniť spolužiaci alebo učitelia. U niektorých jedincov sa prejavili nedostatky pri čítaní alebo v hovorenej podobe. Žiaci nižších ročníkov mali ťažkosti s formulovaním otázok a odpovedí. Zväčša odpovedali jednoslovne alebo krátkymi neucelenými vetami. Slabou stránkou výchovno-vzdelávacieho procesu bolo **rozvíjanie kompetencií v oblasti informačných a komunikačných technológií**. Len na 28 % hodín (fyzika, chémia, biológia, informatika) pracovali žiaci samostatne s grafickým editorom, e-mailovou poštou a internetovým prehľadávačom. Napriek tomu preukázali dobré digitálne zručnosti. Notebook, prezentácie v PowerPointe, internet, interaktívnu tabuľu uplatňovali vyučujúci najmä pri výklade nového učiva. Jednotlivcom zväčša zadávali úlohy na tvorbu jednoduchých prezentácií alebo na vyhľadávanie informácií potrebných k domácej príprave na vyučovanie. **Pracovné návyky a zručnosti** sa rozvíjali cielene pri práci s učebnými pomôckami najmä pri praktických cvičeniach a laboratórnych prácach. Učitelia viedli žiakov k správnym postupom pri práci, dbali na dodržiavanie bezpečnostných predpisov, viedli ich k udržiavaniu poriadku a čistoty v triedach. Pri realizácii pokusov počas laboratórnych cvičení na premetoch prírodovedného zamerania či pri činnostiach, aktivitách výchovných predmetoch sa žiaci správali zodpovedne a disciplinovane. Rozvíjaniu schopností a zručností **súvisiacich s občianskymi a sociálnymi kompetenciami** venovali vyučujúci menej pozornosti. Napriek tomu, že učivo i stanovené ciele vyučovania poskytovali množstvo podnetov na prezentovanie hodnotových postojov, nie vždy nabádali žiakov k vyjadreniu vlastných úsudkov a k zaujatiu stanoviska. Jednotlivci svoje postoje a názory dokázali vyjadriť najmä na hodinách dejepisu, geografie i občianskej výchovy. Na takmer 47 % vyučovacích hodín naďalej dominovalo autoritatívne postavenie učiteľa, jeho frontálna práca s celou triedou či individuálna samostatná práca žiakov. Najmä v jazykovom vyučovaní absentovalo zaradenie párovej konverzácie. Hodiny, na ktorých prevažovali kooperatívne formy práce, hranie rolí, skupinová práca, práca vo dvojiciach vnášali do procesu moment aktivity, prispievali k formovaniu interpersonálnych kompetencií jednotlivcov. Prínosné bolo i vytváranie rôznorodých heterogénnych viacčlenných pracovných skupín, v ktorých žiaci spontánne medzi sebou komunikovali, dodržiavali určené kompetencie a stanovené pravidlá. Ojedinele sa jedinci nezapojili do činnosti skupiny, neakceptovali stanovenú vedúcu rolu spolužiaka, alebo mali nedostatočne osvojené zručnosti plánovať, organizovať a riadiť tímovú prácu.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov v 5. –9. ročníku boli na priemernej úrovni (graf č. 4).

Graf č. 4 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov v nižšom strednom vzdelávaní

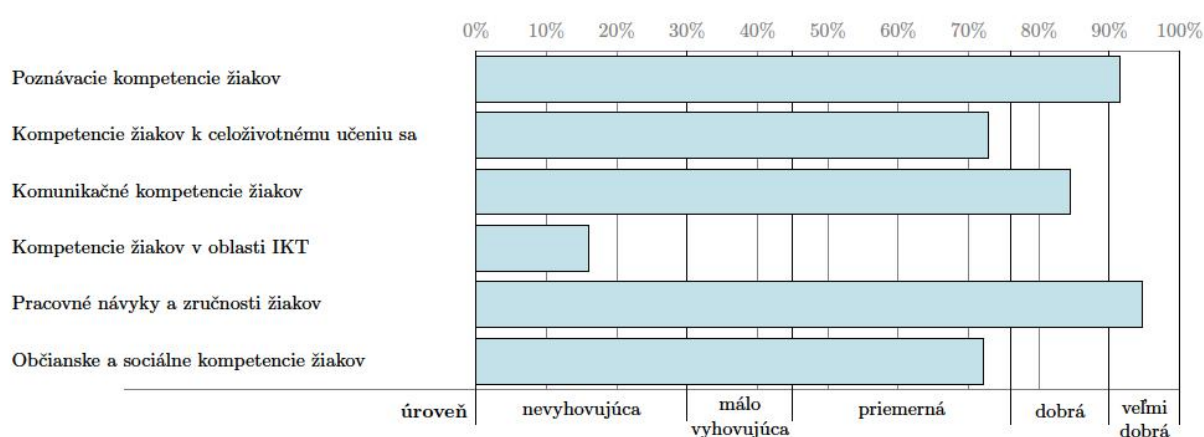
Výchova a vzdelávanie v **špeciálnych triedach** sa sledovali na **81** vyučovacích hodinách predmetov *slovenský jazyk a literatúra, matematika, pracovné vyučovanie, informatická výchova, hudobná výchova*. Učitelia zohľadňovali vzdelávacie potreby žiakov, rešpektovali ich obmedzené možnosti, pomalšie pracovné tempo. Preberané učivo bolo v súlade s učebnými osnovami špeciálnej základnej školy pre žiakov s mentálnym postihnutím variant A. Na tretine hodín prebiehal proces vzdelávania aj za prítomnosti a pomoci asistenta učiteľa. Žiaci využívali vo vyučovaní učebnice pre špeciálne základné školy, upravené učebné materiály, primerané a vhodné učebné i kompenzačné pomôcky. Didaktickú techniku uplatňovali ojedinele na necelú tretinu (27 %) vyučovacích hodín.

Poznávacie a učebné kompetencie rozvíjali vyučujúci najmä primeraným motivovaním žiakov k učeniu sa, využívaním špeciálnopedagogických metód, individuálneho prístupu, zážitkového vyučovania. Ciele vyučovania sprostredkovali prevažne jasne a zrozumiteľne, pravidelnou spätnou väzbou zisťovali úroveň pochopenia a osvojenia poznatkov. Nové poznatky sprístupňovali s dôrazom na aplikáciu v praktickom, každodennom živote. Jedincom, ktorí reagovali pohotovejšie a pracovali s väčším záujmom, zadávali pri precvičovaní učiva postupne úlohy s vyššou náročnosťou. Chybné postupy dokázali opraviť, niektorí aj zdôvodniť opravu, sformulovať správne odpovede. Pri oprave výsledkov reagovali spontánne, mali záujem o ohodnotenie svojej činnosti známku. Viacerí sa aktívne prejavovali graficky, iní dokázali vyhľadávať jazykové javy, používať základné počtové úkony a aplikovať stanovené návody na zhotovenie výrobkov. Vyskytli sa hodiny bez výraznej motivácie a uplatňovania individuálneho prístupu, žiaci riešili úlohy rovnakého typu, zväčša jednoduché na zapamätanie či aplikáciu osvojených vedomostí. Mechanické opakovanie základných pojmov nezabezpečovalo aktívnu účasť viacerých jednotlivcov v procese učenia sa a nevzbudilo v nich záujem o realizované aktivity. Rozvoj **komunikačných kompetencií** zabezpečovali pedagógovia podnecovaním žiakov k aktívnemu vyjadrovaniu, čítaniu a počúvaniu s porozumením. Tí s ich pomocou a v rámci svojich možností jednoduchým, väčšinou menej súvislým ústnym prejavom prezentovali poznatky a preukazovali osvojené teoretické aj praktické zručnosti. Učitelia plnohodnotne rozvíjali **pracovné návyky a zručnosti** žiakov. Viedli ich k používaniu správnych postupov pri práci s náradím, s učebnými a s kompenzačnými pomôckami. Upozorňovali na dodržiavanie hygienických pravidiel i rovnako pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia. Nabádaním žiakov k sebareflexii, realistickému odhadnutiu svojich možností a schopnosti, k sebaistote rozvíjali postupne aj **kompetencie žiakov k celoživotnému učeniu sa**. Žiacke výkony hodnotili v priebehu vyučovacej hodiny slovné frontálne s cieľom motivovať triedu ako celok. Pri hodnotení práce jednotlivcov prevažoval kritický pohľad na ich výkon, absentovalo výraznejšie

povzbudenie. **Kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií** boli rozvíjané na hodinách informatickej výchovy v učebni IKT, kde žiaci pracovali s dátovými informáciami alebo v triede s interaktívnou tabuľou, s počítačom. Samotní učitelia len ojedinele využívali vo vyučovaní notebook, interaktívnu tabuľu. Rozvoj **občianskych a sociálnych kompetencií** podporovali pedagógovia nabádaním žiakov k vyjadrovaniu svojich emócií a postojov k učebným témam. Jednotlivcom umožňovali verbálne prezentovať výsledky činnosti, názory i skúsenosti. Takmer na polovici hodín neuplatňovali prácu vo dvojiciach alebo v tíme. Zväčša boli hodiny málo nápadité, frontálna činnosť celej triedy sa striedala so samostatnou prácou, niekde na udržiavanie pozornosti a záujmu o učenie sa oživilo hodiny relaxačnými cvičeniami. Priaznivú pracovnú klímu viacerých hodín znižovalo hlučné správanie jednotlivcov a niekedy aj ich neadekvátne slovné reakcie.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa v špeciálnych triedach na 1. a na 2. stupni boli na dobrej úrovni (graf č. 5).

Graf č. 5 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií v špeciálnych triedach

Záver

K pozitívam v riadiacej činnosti manažmentu škôl patrilo vypracovanie ŠkVP, komplexnej a vecnej charakteristiky škôl, stanovenie pedagogických stratégií vo výchove a vzdelávaní smerujúcich k rozvíjaniu kľúčových spôsobilostí i vytýčenie cieľov výchovy a vzdelávania. Okrem primárneho cieľa poskytovať kvalitné základné vzdelanie v duchu humanistických princípov, mali školy zadané aj špecifické ciele, ktoré reálne zohľadňovali ich skutočné personálne, priestorové a materiálno-technické podmienky výchovy a vzdelávania. Väčšina programov mala stanovenú štruktúru spracovanú aktuálne a prehľadne. V niektorých boli zistené závažné nedostatky (nevypracovanie učebných osnov, neakceptovanie učebných plánov, nezpracovanie podmienok výchovy a vzdelávania pre žiakov s mentálnym postihnutím), niekde absentovali jednotlivé časti alebo boli nedostatočne vypracované. Tieto nedostatky negatívne ovplyvňovali dodržiavanie rozsahu i plnenie obsahu výchovy a vzdelávania stanovených v štátnych vzdelávacích programoch. Vyhotovenie aktuálnych vnútorných predpisov, pokynov, usmernení umožňovalo primerane a zodpovedne realizovať výchovno-vzdelávaciu činnosť prevažnej väčšiny škôl. V niektorých vydaných rozhodnutiach riaditeľmi škôl sa vyskytovali vecné nedostatky vo výrokovej časti, chýbalo alebo bolo nesprávne formulované odôvodnenie či poučenie. Pedagogickú dokumentáciu viedli učitelia spravidla v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, niekde s formálnymi i obsahovými nedostatkami. Odbornosť vyučovania bola celkovo zaistená na 85 %. Nedostatky v kontrolnej činnosti sa vyskytli v tretine subjektov. Benevolentný prístup k samotnej kontrole a rovnako k analýze výsledkov sa prejavil v absencii prijímania opatrení smerujúcich

k odstráneniu nedostatkov. Vo viacerých subjektoch nebolo dôsledne zabezpečené poskytovanie služieb výchovného poradenstva najmä žiakom so ŠVVP.

Priaznivé personálne, vnútorné i vonkajšie priestorové a materiálno-technické podmienky umožňovali v sledovaných subjektoch realizovať kvalitný vzdelávací proces i pestrú mimoškolskú činnosť. Riaditelia a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci 93 % škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Vzdelávanie pedagogických zamestnancov sa riadilo vypracovaným ročným plánom kontinuálneho vzdelávania. Vybavenie kabinetných zbierok učebnými a kompenzačnými pomôckami, didaktickou technikou bolo dostačujúce. Nepriaznivý vplyv na plnenie vzdelávacieho obsahu predmetov i domácu prípravu žiakov na vyučovanie malo takmer v polovici škôl nedodanie učebníc a učebných textov. Na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov a pedagogických zamestnancov vypracovali riaditelia škôl funkčný systém jasných pravidiel, práv a povinností, ktorý zapracovali do školských poriadkov. V niektorých subjektoch vybudovali pre žiakov so ŠVVP bezbariérový prístup a vhodne upravili prostredie tried.

Komparáciou všetkých relevantných zistení spracovaných z 5 025 hospitácií vykonaných na 1. i na 2. stupni možno konštatovať priemernú úroveň **priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu**. Rozvíjanie parciálnych schopností a zručností podporujúcich komplexný rozvoj **kľúčových spôsobilostí** zabezpečovala prevažná väčšina pedagógov vhodnou motiváciou, uplatňovaním osvedčených, ale aj inovatívnych foriem a metód práce. Viedli žiakov k aktívnemu zapájaniu sa do procesu osvojovania si nových vedomostí, skúseností a formovaní vlastných postojov. Osobitné vzdelávacie potreby žiakov so ŠVVP zväčša zohľadňovali, rozdielne vzdelávacie potreby či učebné štýly ostatných žiakov však nerešpektovali dôsledne, zvyčajne zadávané úlohy a činnosti nediferencovali. K rozvoju poznávacích a učebných kompetencií prispievalo využívanie medzipredmetových vzťahov a účelných učebných pomôcok, menej uplatňovanie didaktickej techniky, vrátane IKT. Len na štvrtine z hospitovaných hodín viedli vyučujúci žiakov k priamej činnosti s PC, či s interaktívnou tabuľou. Premyslene boli rozvíjané pracovné návyky a zručnosti zadávaním praktických činností, pri ktorých žiaci narábali s rozmanitými učebnými pomôckami. Pri činnostiach boli nabádaní k dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia i životného prostredia. Výrazné rozvíjanie komunikačných kompetencií bolo pozorovateľné najmä v jazykovom vyučovaní. Menej podnetné a účinné bolo zabezpečenie rozvoja spôsobilostí k celoživotnému učeniu sa, občianskych a sociálnych kompetencií. Vyučujúci takmer na polovici hodín neklasifikovali žiakov. Uplatňovali najmä pochvalu s cieľom povzbudiť triedu ako celok. Výkon jednotlivcov posudzovali pozitívne, avšak bez zhodnotenia pokroku alebo stagnácie v učení sa. Neviedli žiakov cielene k sebahodnoteniu. Preferovanie spoločnej činnosti či samostatnej práce sa prejavovalo neznalosťou pravidiel práce v skupinách alebo neochotou niektorých jedincov vzájomne sa rešpektovať a spolupracovať.

Výrazne pozitívne zistenia

- stanovenie vlastných cieľov výchovy a vzdelávania v školskom vzdelávacom programe
- vypracovanie komplexnej a reálnej charakteristiky školy a stanovenie pedagogických stratégií vo výchove a vzdelávaní smerujúcich k rozvíjaniu kľúčových kompetencií žiakov
- vytváranie bezpečného a motivujúceho prostredia
- dodržiavanie základných fyziologických, psychických a hygienických potrieb žiakov pri organizácii vyučovania
- materiálno-technické vybavenie škôl informačnou a komunikačnou technológiou
- uplatňovanie priebežného verbálneho hodnotenia s prevahou oceňovania a motivačnej pochvaly
- realizácia projektov, organizácia školských a mimoškolských aktivít

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- dodržiavanie stanovenej štruktúry školského vzdelávacieho programu
- spracovanie učebných plánov
- vypracovanie učebných osnov
- zapracovanie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím do školského vzdelávacieho programu
- zefektívnenie vnútorného systému kontroly a hodnotenia
- vybavenie škôl učebnicami a učebnými textami
- uplatňovanie didaktickej techniky, vrátane IKT vo vyučovacom procese
- rozvíjanie občianskych a sociálnych kompetencií
- rozvíjanie kompetencií žiakov k celoživotnému učeniu sa
- zohľadňovanie rozdielnych vzdelávacích schopností a zručností žiakov, vrátane žiakov so ŠVVP

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia (ďalej ŠŠI) podľa závažnosti zistených nedostatkov a porušení všeobecne záväzných právnych a interných predpisov uplatnila odporúčania, uložila opatrenia, alebo uložila riaditeľom povinnosť prijať v stanovenom termíne opatrenia na odstránenie nedostatkov v oblastiach, ktoré znižovali kvalitu a úroveň pedagogického riadenia, podmienok výchovy a vzdelávania, výchovno-vzdelávacieho procesu v školách. Riaditelia v stanovenom termíne prijali adekvátne opatrenia. Zriaďovateľom škôl boli zaslané upozornenia týkajúce sa vymenovania riaditeľov škôl, ktorí nespĺňali zákonom stanovené podmienky na výkon riadiacej funkcie a upozornenia, ktoré poukazovali na nevyhnutnosť riešiť nedostatky súvisiace so zabezpečením právnej subjektivity školy, so zaistením odbornosti vyučovania, s vypracovaním školského vzdelávacieho programu, s organizáciou výchovy a vzdelávania (nedovolené spájanie ročníkov do jednej triedy v plnoorganizovanej ZŠ, zriadenie 5. ročníka v neplnoorganizovanej škole), so zriadením rady školy. Viaceré upozornenia sa týkali nesprávne uvádzaných názvov škôl v zriaďovacej listine. Riaditeľom škôl boli uložené záväzné pokyny na vypracovanie učebných plánov, učebných osnov a zabezpečenie primeraných podmienok výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- sledovať aktuálne zmeny vo všeobecne záväzných právnych predpisoch a flexibilne ich uvádzať do praxe
- dodržiavať stanovenú štruktúru školských vzdelávacích programov a zásady ich tvorby uvedené v štátnych vzdelávacích programoch
- akceptovať rámcové učebné plány príslušných štátnych vzdelávacích programov
- venovať pozornosť vypracovaniu učebných osnov
- zabezpečovať vytváranie primeraných podmienok výchovy a vzdelávania pre žiakov so ŠVVP
- stanoviť a zakomponovať do vnútorného systému kontroly a hodnotenia žiakov pravidlá a kritériá hodnotenia
- realizovať premyslene vnútornú školskú kontrolu, výsledky analyzovať a využívať k zlepšeniu procesu výchovy a vzdelávania
- realizovať s pomocou metodických orgánov interné vzdelávanie učiteľov v oblasti využívania inovatívnych metód a foriem práce
- zabezpečiť vzdelávanie učiteľov odbornými zamestnancami metodicko-pedagogického centra priamo v škole

- vypracovať vlastnú stratégiu rozvoja čitateľskej gramotnosti

Zriadovateľom

- dodržiavať platné právne normy pri výberových konaniach na vymenovanie riaditeľa školy
- oboznamovať sa so strategickými zámermi škôl v školských vzdelávacích programoch a napomáhať im pri plnení stanovených cieľov

Štátnemu pedagogickému ústavu

- vypracovať vzdelávacie štandardy pre jednotlivé predmety a ročníky v pevne stanovenom minimálnom rozsahu ich vyučovania
- uvádzať v štátnych vzdelávacích programoch všetky prierezové témy, ktoré sú povinnou súčasťou obsahu vzdelávania
- poskytovať priebežne aktuálne informácie súvisiace so zmenami v štátnych vzdelávacích programoch na webovej stránke

Metodicko-pedagogické centrum

- prispôsobovať zameranie a organizovanie vzdelávacích aktivít regionálnym potrebám a záujmu pedagogických zamestnancov škôl

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

- zabezpečiť jednotné vzdelávanie žiakov základných škôl v rámci minimálneho rozsahu vyučovania jednotlivých predmetov v ročníkoch
- zabezpečiť dostatok a kvalitu nových učebníc